

Висновок № 50

Щодо випуску телепередачі «Право на владу» каналу «1+1»

м. Київ

07 січня 2022 р.

I. Зміст скарги та обставини справи

1. До Незалежної медійної ради звернулася громадська організація «Центр — “Розвиток демократії”» (лист від 4 серпня 2021 р. № 04/08/2021) щодо телепередачі «Право на владу» ([випуск](#) від 10.06.2021, ТОВ «Телерадіокомпанія “Студія 1+1”»). У зверненні містилося прохання розглянути відповідний контент передачі й надати висновок щодо дотримання професійних журналістських стандартів, законодавства у сфері медіа та маніпуляцій думкою глядачів «з боку телеканалу “1+1” та ведучої Н. Мосейчук». На думку автора звернення, в цьому випуску телепередачі були допущені порушення журналістських стандартів: балансу, достовірності, трапилися вияви дискримінації за політичною, статевою ознакою учасників передачі, а ведуча не вживала заходів щодо припинення таких порушень і навіть «особисто підтримувала учасників програми, які дозволяли собі подібні порушення». Зокрема, звертається увага на те, що ведуча «різко висловлювала власну думку щодо Ірини Геращенко».

2. 6 грудня 2021 р. Незалежна медійна рада на підставі пункту 12 положення про раду взяла це звернення до свого розгляду з огляду на суспільну значущість порушених у телепередачі питань, зокрема звільнення громадян України, утримуваних бойовиками та РФ.

3. Випуск телепередачі «Право на владу» від 10 червня 2021 р. (тривалістю понад дві з половиною години ефіру) присвячено темі обміну українських полонених на захоплених бойовиків та кадрових військових РФ. Переважно обговорення стосувалося таких обмінів у період президентства Петра Порошенка. Ведучою телепередачі була Наталія Мосейчук, гостями студії — Ірина Геращенко («Європейська солідарність»), Геннадій Друзенко, Євген Терехов (радник міністра внутрішніх справ), Сергій Кривонос (генерал Збройних сил України), Антон Геращенко (на той час заступник міністра внутрішніх справ), Іван Деєв (ветеран), Андрій Білецький (політик, військовий), Олексій Арестович (радник Президента) та ін. Скайпом долучалися Тетяна Ричкова (партія «Європейська солідарність») та Марк Фейгін (адвокат, РФ). Представники «Опозиційної платформи — За життя» не прийшли на ефір, хоча, за словами ведучої, вони були запрошені. Про роль лідера ОПЗЖ Віктора Медведчука в обмінах згадувалося в студії переважно в негативному

контексті. Під час ефіру трапилося кілька емоційних суперечок між Іриною Геращенко та ведучою Наталею Мосейчук, а також деякими іншими гостями студії.

На 1 год. 34 хв. ефіру в телепередачі демонструється відео з російського телебачення (у зверненні стверджується про телеканал «Россия 1», І. Геращенко в ефірі називає ОРТ, але в будь-якому разі телеведуча сама перед демонстрацією відео заявила про його показ у т.зв. «ЛНР») про участь Володимира Рубана в нібито звільненні українських військових. Він, зокрема, заявляє полоненому (офіцер Гречаний), що його повільне звільнення спричинене «політикою» й «підганяється» під вибори (з українського боку). Після демонстрації відео Н. Мосейчук повторює сказане В. Рубаном. На зауваження І. Геращенко телеведуча відповіла, що телеканал це показує, оскільки глядачі мають «знати мразей в ліцо». Після цього ще кілька хвилин триває суперечка між І. Геращенко з одного боку та телеведучою й окремими гостями студії з іншого.

II. Регулювання

1. Конституція України

Стаття 34. Кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань.

Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати й поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб — на свій вибір.

Здійснення цих прав може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету й неупередженості правосуддя.

2. Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод (Європейська конвенція з прав людини)

Стаття 10. Свобода вираження поглядів

1. Кожен має право на свободу вираження поглядів. Це право включає свободу дотримуватися своїх поглядів, одержувати і передавати інформацію та ідеї без втручання органів державної влади і незалежно від кордонів. Ця стаття не перешкоджає державам вимагати ліцензування діяльності радіомовних, телевізійних або кінематографічних підприємств.

2. Здійснення цих свобод, оскільки воно пов'язане з обов'язками і відповідальністю, може підлягати таким формальностям, умовам, обмеженням або санкціям, що встановлені законом і є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадської безпеки, для запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я чи моралі, для захисту репутації чи прав інших осіб, для запобігання розголошенню конфіденційної інформації або для підтримання авторитету і безсторонності суду.

3. Закон України «Про телебачення і радіомовлення»

Стаття 57. Редакційний статут телерадіоорганізації

1. Редакційний статут телерадіоорганізації містить вимоги до створення та поширення інформації.

[...]

4. Редакційний статут телерадіоорганізації визначає:

основні вимоги до забезпечення точності, об'єктивності, неупередженості та збалансованості інформації, що розповсюджується телерадіоорганізацією...

вимоги до перевірки достовірності інформації, одержаної від третіх осіб...

особливості поширення інформації про політичні партії та політиків під час виборчого процесу та поза його межами...

6. Редакційний статут телерадіоорганізації має бути оприлюднений. Копія редакційного статуту протягом семи днів з часу його прийняття або внесення змін до нього надсилається до Національної ради.

Стаття 59. Обов'язки телерадіоорганізації

1. Телерадіоорганізація зобов'язана...

в) поширювати об'єктивну інформацію...

Стаття 60. Обов'язки творчих працівників телерадіоорганізацій

1. Творчий працівник телерадіоорганізації зобов'язаний...

б) перевіряти достовірність одержаної ним інформації...

г) не допускати випадків поширення в телерадіопрограмах відомостей, які порушують права і законні інтереси громадян, принижують їх честь і гідність...

Стаття 67. Звільнення від відповідальності за поширення інформації, що не відповідає дійсності

1. Телерадіоорганізація та її працівники не несуть відповідальності за поширення інформації, що не відповідає дійсності, у разі...

в) якщо ця інформація розповсюджувалася без попереднього запису та містилася у виступах осіб, які не є працівниками телерадіоорганізації;

г) якщо вона є дослівним відтворенням матеріалів, поширених іншим засобом масової інформації або інформаційним агентством, з посиланням на нього...

4. Кодекс етики українського журналіста (редакція 2013 року)

6. Повага до права громадськості на повну та об'єктивну інформацію про факти та події є найпершим обов'язком журналіста. Журналісти та редактори повинні здійснювати кроки для перевірки автентичності усіх повідомлень, відео- та

аудіоматеріалів, отриманих від представників загалу, фрілансерів, пресслужб та інших джерел.

9. Факти, судження та припущення мають бути чітко відокремлені одне від одного. Неприпустимим є розповсюдження інформації, що містить упередженість чи необґрунтовані звинувачення.

10. Точки зору опонентів, в тому числі тих, хто став об'єктом журналістської критики, мають бути представлені збалансовано...

15. Ніхто не може бути дискримінований через свої стать, мову, расу, релігію, національне, регіональне чи соціальне походження або політичні уподобання. Вказувати на відповідні ознаки особи (групи людей) слід лише у випадках, коли ця інформація є неодмінною складовою матеріалу. Необхідно утримуватися від натяків або коментарів, що стосуються фізичних недоліків чи хвороб людини, уникати вживання образливих висловів, ненормативної лексики.

5. Редакційний статут Телерадіокомпанії «Студія 1+1»*

«2.2. Принципи редакційної політики

...Журналісти телеканалу "1+1" працюють в інтересах усього українського суспільства, не віддаючи переваги жодній політичній, соціальній, етнічній чи релігійній групі...» (абзац 15).

«3.2. Точність

Повідомляючи про подію з чужих слів, журналіст має перевірити її щонайменше з двох незалежних джерел. Якщо не можливо, то про це слід повідомити глядачів» (абзац 2).

«3.3. Достовірність

Інформацію, яка надходить з інших ЗМІ., 1+1 прагне перевірити або продублювати інформацією з власних джерел...» (абзац 2).

«3.4. Збалансованість

Телеканал «1+1» подає позиції усіх сторін відображуваного конфлікту, різні міркування щодо суперечливого питання... Висловленню позицій сторін у кожному матеріалі, по можливості, необхідно надавати однаковий ефірний час» (абзац 1).

«3.5. Відокремлення фактів від коментарів та оцінок

Власні коментарі та оцінки журналістів допускаються лише в авторських та аналітичних програмах 1+1, формат яких концептуально передбачає певний суб'єктивізм авторів. Такі програми мають бути публічно позиціоновані як інформаційно-аналітичні, аналітичні, публіцистичні тощо» (абзац 2).

*Редакційний статут відсутній на [вебсайті](#) телеканалу й був наданий Національною радою з питань телебачення і радіомовлення за запитом. Згідно з ч. 6 ст. 57 Закону України «Про телебачення і радіомовлення», редакційний статут повинен оприлюднюватися, але ця норма не уточнює способу оприлюднення. Зважаючи на те що в телеканалі наявний свій вебсайт і майже всі телепередачі каналу там оприлюднено, логічно було б очікувати розміщення тексту редакційного статуту також на вебсайті.

III. Оцінка дотримання вимог законодавства та професійних стандартів у матеріалах

1. Політичні токшоу є окремим видом медійної продукції, більша частина їхнього змісту створюється гостями шоу. Їхні висловлювання не зв'язані професійними стандартами журналістики, а під законодавче регулювання діяльності телерадіоорганізацій вони підпадають радше опосередковано. Отже, Незалежна медійна рада не оцінює висловів і поведінки гостей студії, лише телеведучої, включно з її реакцією на слова та дії гостей.

2. Телепередачу «Право на владу» [описано](#) на вебсайті телеканалу фактично як інформаційний, нерозважальний продукт («...У кожному випуску політики дають відповідь на всі, навіть найбільш незручні, питання...»). Тобто метою передачі є інформування глядачів, а не з'ясування стосунків між політиками чи розвага аудиторії. Відповідно, до цього контенту є застосовними професійні стандарти журналістики та норми законодавства, що регулюють інформаційне мовлення.

3. В частині запрошення гостей студії підхід телеканалу не можна назвати незбалансованим щодо політичної партії «Європейська солідарність»: в ефірі брали участь Ірина Геращенко та Тетяна Ричкова, вони мали змогу викласти свої думки. Ведуча також зазначила, що в ефірі мали б бути представники ОПЗЖ, але вони не захотіли взяти участь.

Щодо гендерного складу учасників, то в студії переважали чоловіки. На жаль, наразі відсутнє регулювання (як на рівні національного законодавства, так і професійних стандартів) гендерного складу гостей студії. У цьому плані медіа також постає перед таким завданням, що для участі в ефірі потрібно дібрати експертів за фахом, політиків, представників влади, не всі з них мають змогу чи готові погодитися на участь в ефірі, зокрема в певний час і в певному місці. Політсили, владні органи мають право (але не обов'язок) делегувати до ефіру своїх представників і визначати, які саме особи це будуть, зокрема якої статі.

Отже, в аспекті добору учасників телепередачі рада не вбачає порушень збалансованості стосовно представлення політичних сил, але наголошує, що попри відсутність прямого законодавчого регулювання медіа мають намагатися забезпечувати більш збалансований гендерний склад гостей студії.

Тепер необхідно визначити, чи під час токшоу до різних його учасників було рівноцінне ставлення.

4. Ірина Геращенко мала змогу виступити біля мікрофона (39-та — 52-га хв. ефіру). Вона висловлювалася не лише щодо теми телепередачі, але й робила випадки в бік телеканалу «1+1», зокрема згадуючи про участь Віктора Медведчука в його структурі корпоративної власності, пропонуючи перерахувати чверть заробітку працівників телеканалу на купівлі квартир для ветеранів АТО, звинувачуючи канал у фактичному ігноруванні теми заручників Кремля. На що телеведуча відповіла, що «ви спекулюєте, це називається... скотство», і далі: «и навіть не обманюєте, пані Ірино, ви брешете!» Після суперечки з ведучою І. Геращенко ще доволі довго висловлювала свою позицію й відповідала на закиди (до 59 хв. 45 сек.). Згодом ведуча зазначає: «Мені здається, що вас використовували “в темну”, і тому ви не хочете брати роль Медведчука на себе, ви не хочете брати гріхи Петра Олексійовича...» (58 хв.)

5. Водночас Н. Мосейчук не реагувала на наступні провокативні чи емоційні заяви інших гостей студії. 1 год. 9 хв. 45 сек. — твердження одного з учасників телепередачі, що «випотрошеного» загиблого віддали Україні (така

лексика може емоційно травмувати родичів багатьох загиблих). До жодного українського воїна, яких би катувань він чи вона в полоні не зазнали, не мають застосовуватися подібні вислови. 2 год. 37 хв. 50 сек. — Г. Друзенко, озвучуючи звинувачення в бік П. Порошенка й згадуючи РФ, ставить запитання: «то в нас головний ворог?» (відверто маніпулятивне питання та неадекватне порівняння, з огляду на те що наразі політичний вплив колишнього Президента обмежений парламентською фракцією з трохи менш ніж 30 нардепів, а російська агресія досі триває і є реальною загрозою як територіальній цілісності, так і суверенітету держави).

На 1 год. 37 хв. Г. Друзенко звертається до І. Геращенко, порівнюючи її з російською пропагандисткою Скабєєвою, а далі заявляє: «...Ви — жінка, ви — мати... навіщо ви берете гріх на душу?» Незалежна медійна рада погоджується з твердженням заявника щодо сексистського характеру цього висловлювання, оскільки тут проводиться безпідставний поділ на чоловіків і жінок за критерієм того, чи можна брехати, «брати гріх на душу» тощо. Ми не оцінюємо поведінки гостей студії, але беремо до уваги той факт, що ведуча не реагувала на такі висловлювання Г. Друзенка. Як і на наведені в попередньому абзаці пізніші його висловлювання, емоційні вислови інших гостей студії, що не заважало ведучій досить активно та емоційно реагувати на вислови представниці «Європейської солідарності».

6. Незалежна медійна рада також бере до уваги пп. 3.4 редакційного статуту телеканалу, в якому він виклав своє трактування поняття збалансованості як відбиття позицій усіх сторін конфлікту. Зважаючи на те що двоє представників «Європейської солідарності» брали участь у телепередачі, мали досить часу для висловлення своїх позицій, з урахуванням пп. 3.4 згаданого статуту в цьому випуску токшоу не вбачається порушення принципу збалансованості.

7. Але водночас НМР вважає поведінку телеведучої упередженою щодо політичної сили «Європейська солідарність» з огляду на таке. Емоційні висловлювання Н. Мосейчук (та деяких гостей передачі) в бік І. Геращенко стосувалися саме її належності до «Європейської солідарності». Факт демонстрації відео російського телеканалу (який детальніше буде розглянутий нижче) також вважаємо виявом упередженості, оскільки на момент знімання цього відео та озвучених у ньому звинувачень в бік української влади Президентом був ще Петро Порошенко.

Незважаючи на випадки І. Геращенко в бік телеканалу, на нашу думку, телеведуча мала реагувати стриманіше й не розвивати розмови в напрямі взаємних звинувачень та скандалізації. Адже функцією цього токшоу було надання максимальних відповідей на питання, тобто інформації телеглядачам, а не з'ясування стосунків між І. Геращенко та Н. Мосейчук. Це, зокрема, впливає з абзацу 15 пп. 2.2. редакційного статуту каналу «1+1» — робота журналістів в інтересах усього українського суспільства. Якими б ображеними не почували себе журналісти, телеведучі, в ефірі їхня робота має зводитися до забезпечення права аудиторії на отримання якісної та повної інформації, а не до з'ясування стосунків чи висловлення особистих емоцій. Натомість скандалізація змісту передачі марно витрачає ефірний час, який можна було б використати для надання додаткової інформації з такої важливої теми, як звільнення українських військовослужбовців.

Упередженість журналіста за політичною ознакою є однією з форм порушення вимоги об'єктивного подання інформації (п. «в» ч. 1 ст. 59 закону про телерадіомовлення, п. 6 Кодексу етики українського журналіста). Незалежна медійна

рада нагадує про цю норму закону, яку передбачено в законодавстві лише (принаймні поки що) для телерадіоорганізацій. Вона стосується саме інформаційних, а не розважальних телепередач. Але це токшоу позиціюється на вебсайті телеканалу не як розважальний, а інформаційний телепродукт.

Також, зважаючи на характер висловів Н. Мосейчук, було порушення професійного стандарту журналістики з відокремлення фактів від коментарів та оцінок (п. 9 згаданого Кодексу етики). Адже «Право на владу» не є авторською телепередачею, в яких власні оцінки журналіста припустимі й природні, як це передбачено, зокрема, абзацом 2 пп. 3.5. редакційного статуту телеканалу.

8. Н. Мосейчук вживала щодо представниці «Європейської солідарності» серед інших такі вислови, як цитований вище «ви не обманюєте, ви брешете», «я художник, я так вижу» (1 год. 43 хв. 20 сек.) та ін. Окрім того, що вони вказують на упередженість, вони також мають відносно образливий характер і заважають обговоренню питання по суті, позбавляючи глядачів потенційної можливості отримати додаткову інформацію. Отже, трапилось і порушення п. 15 Кодексу етики українського журналіста (заборона образливої лексики), який охоплює також і дискримінацію за політичною ознакою, до чого можна прирівняти описану вище упередженість телеведучої. До того ж є і порушення вимог абзацу 15 пп. 2.2. відповідного редакційного статуту (щодо рівного ставлення до всіх політсил).

9. Під час демонстрування відео з російського джерела (на 1 год. 34 хв.) щодо п. Гречаного з боку телеканалу «1+1» не було чітко вказане джерело його походження, крім слів телеведучої про його демонстрацію в т.зв. «ЛНР». Скаржник та І. Геращенко називають різні російські канали як джерело відео. Але загалом безсумнівним і визнаним телеведучою в ефірі є російське походження відео. Доволі об'ємний набір (відносно тривалості самого сюжету) оцінок з боку диктора (закадровий голос) у нібито новинному сюжеті вказує на його пропагандистський характер. Що диктор, що Володимир Рубан на відео, по суті, дають зрозуміти, що українська сторона — попередня влада — не поспішає зі звільненням нашого офіцера з мотивів отримання політичної вигоди. Незалежна медійна рада не має компетенції і не береться оцінювати правдивість таких слів, але питання правдивості мав би з'ясувати телеканал «1+1», якщо він уже взявся демонструвати у своєму ефірі російський пропагандистський сюжет.

Натомість Н. Мосейчук перед демонстрацією відео зазначила, що воно «буде доречним», згадала, що його демонстрували на окупованих територіях, а після самого сюжету просто повторила твердження Володимира Рубана, якого навряд чи можна назвати незалежним експертом. З'являється враження, що телеканал подав в ефір відео для підсилення критики політсили П. Порошенка, проігнорувавши обов'язок перевірки поданої в ньому інформації. А такий обов'язок впливає з п. «б» ч. 1 ст. 60 Закону України «Про телебачення і радіомовлення». Хоча цю норму сформульовано як обов'язок працівника каналу, але законодавець накладає на нього такий обов'язок саме за посередництва його роботодавця — телерадіоорганізації, і норма міститься в законі, що регулює діяльність останньої, а не в трудовому договорі працівника з телеканалом.

Також оминання увагою аспекту перевірки інформації з відеосюжету є порушенням з боку телеканалу п. 6 Кодексу етики українського журналіста, абзацу 2 пп. 3.2. редакційного статуту (точність — перевірка даних за двома джерелами та

обов'язок повідомити глядачів, якщо це не вдалося) та абзацу 2 пп. 3.3. того ж статуту (достовірність — також перевірка інформації й пріоритет власних джерел каналу).

10. Важливо зазначити, що Незалежна медійна рада не вважає застосовною до цього відео норму п. «г» ч. 1 ст. 67 Закону України «Про телебачення і радіомовлення», що звільняє телеканал від відповідальності за дослівне відтворення матеріалів, поширених іншим засобом масової інформації, з посиланням на нього. По-перше, джерело відеосюжету не було конкретно назване, тому важко вести мову про наявність посилання на медіа-першоджерело. По-друге, проблематичним є застосування вказаної норми закону до іноземних медіа як з огляду на технічний аспект (інша мова контенту, умови й практика роботи медіа), так і юридичний аспект (визначення «медіа» в іншій країні може мати суттєво відмінний зміст, аніж в українському законодавстві). По-третє, зважаючи на те що Російська Федерація є країною-агресором щодо України ([постанова](#) ВРУ від 27.01.2015), медіа РФ не можна вважати об'єктивними та безсторонніми щодо України за визначенням, і їхній контент в українському контексті завжди потребуватиме суворої перевірки.

IV. Висновок

Незалежна медійна рада вважає, що у випуску телепередачі «Право на владу» каналу «1+1» від 10 червня 2021 р. порушено вимоги п. «в» ч. 1 ст. 59, п. «б» ч. 1 ст. 60 Закону України «Про телебачення і радіомовлення», п.п. 6, 9 і 15 Кодексу етики українського журналіста, абзацу 15 пп. 2.2, абзацу 2 пп. 3.2, абзацу 2 пп. 3.3, абзацу 2 пп. 3.5 редакційного статуту Телерадіокомпанії «Студія 1+1».

Незалежна медійна рада також закликає Телерадіокомпанію «Студія 1+1» оприлюднити свій редакційний статут на власному сайті.

Результати голосування:

«За» — 11;

«Проти» — 0;

«Утримуюсь» — 0.

Голова Незалежної медійної ради

А. Черевко

Секретар Незалежної медійної ради

О. Голуб

Секретар Незалежної медійної ради

П. Моїсєєв